

Behovsutredning för tillsyn enligt miljöbalken

Uppdaterad inför VP år 2022

Innehållsförteckning

Behovsutredning för tillsyn enligt miljöbalken	1
1. Förord	5
2. Inledning	7
3. Tillståndet i miljön och globala, nationella och lokala miljömål .	10
3.1 Energi och klimat	10
3.2 Resurseffektivitet	14
3.3 Stärkt biologisk mångfald	18
3.4 Nå god vattenkvalitet	21
3.5 Frisk luft och god ljudmiljö	24
3.6 Giffri miljö	27
3.7 God inomhusmiljö.....	32
3.8 Säker strålmiljö	35

1. Förord

Tillsyn är ett viktigt redskap för att nå miljöbalkens mål och främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. I denna behovsutredning redovisas underlag för hur miljöförvaltningen strategiskt kan utveckla Stockholms stads tillsyn så att den i ännu högre grad bidrar till att nå miljömålen och anpassas utifrån förändrade förutsättningar i lagstiftning och hos de verksamheter som ska tillses i Stockholm.

Anna Hadenius
Miljödirektör

2. Inledning

Vad är behovsutredningen?

Stockholms stads behovsutredning är ett strategiskt dokument som visar hur tillsynen behöver utvecklas för att bättre bidra till att nå miljömålen samt anpassas till förändrade förutsättningar med avseende på lagstiftning och de verksamheter som tillsynen riktar sig mot.

Behovsutredningen ska vara ett underlag vid framtagande av tillsynsplanen. Det är i planen som prioriteringar mellan olika behov ska ske och det är där som det kommande årets tillsyn läggs fast per tillsynsområde utifrån tillgängliga resurser.

Behovsutredningen ska vara ett underlag vid framtagande av tillsynsplanen och vid den årliga översynen av miljöbalkstaxan.

Vad kräver lagstiftningen?

I miljötillsynsförordningen förskrivs att det ska finnas en behovsutredning. Förordningen förskriver även att myndigheter ska ha tillsynsplaner, tillsynsprogram, föra register etc.

Av 1 kap. 6 § miljötillsynsförordningen (2011:13) följer att det hos en operativ tillsynsmyndighet ska finnas en utredning om tillsynsbehovet för myndighetens hela ansvarsområde enligt miljöbalken. Behovsutredningen ska avse en tid om tre år. Utredningen ska ses över vid behov och minst en gång varje år.

Vad är tillsyn?

Behovsutredningen ska fokusera på miljöförvaltningens tillsyn enligt miljöbalken. Med tillsyn avses enligt 26 kap. 1 § miljöbalken att tillsynsmyndigheten på eget initiativ, eller efter anmälan, i nödvändig utsträckning kontrollerar att miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken följs samt vidtar de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse. Tillsynsmyndigheten ska genom information och liknande verksamhet även underlätta för en enskild att fullgöra sina skyldigheter enligt miljöbalken och fortlöpande bedöma om villkor för miljöfarlig verksamhet eller vattenverksamhet som omfattas av tillstånd är tillräckliga.

Utöver den lagstyrda tillsynen bedriver förvaltningen miljöövervakning samt proaktivt miljöstrategiskt arbete, vilket bl.a. innefattar att stödja stadens stadsbyggande förvaltningar med underlag och att driva projekt för att åstadkomma en bättre miljö och hälsa.

Omfattning och inriktning på miljöövervakning och proaktivt miljöstrategiskt arbete hanteras i strategiska ärendet samt i den sedvanliga verksamhetsplaneringen.

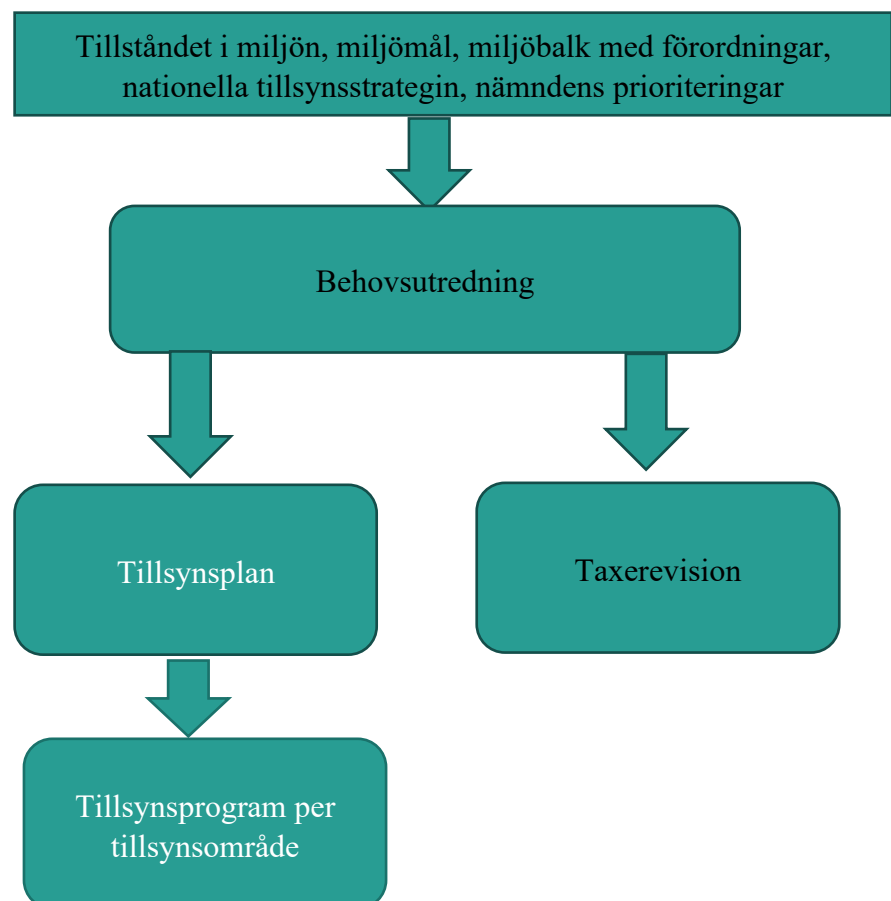
Stockholms stads behovsutredning enligt miljöbalken

Utifrån lagstiftningens regelverk och stadens egna behov är behovsutredningen ett strategiskt dokument som redovisar behovet av tillsyn liksom de förändrade behov som följer av:

- Förändringar i lagstiftningen
- Erfarenheter från verksamheten
- Förändringar av tillsynsområden (branscher), tekniskt och kvantitativt
- Bättre fokus på de globala, nationella och lokala miljömålen

Behovsutredningen ska användas som underlag för det kommande årets tillsynsplanering. Därutöver ska utredningen ligga till grund för det kommande årets taxeöversyn vad gäller tillsynsområden med fasta årliga avgifter.

I följande bild redovisas hur dessa hänger ihop:

Figur 1. Genom de föreslagna förändringarna kommer förvaltningen bättre uppnå lagens krav på behovsutredning samtidigt som tillsynsplanen och taxeöversynen bättre hänger ihop.

Behovsutredningen avses på sikt tas fram i samband med strategiska ärendet dvs. i mars varje år och uppdateras inför VP. Förändringar av tillsynsbehovet föranledd av ny lagstiftning samt förändringar i verksamheterna i Stockholm.

Tillsynsbehovet förändras

Behovet av tillsyn förändras genom att nya verksamheter uppstår och försvinner från Stockholm. Behovet förändras även av ny lagstiftning eller helt enkelt av att vissa tillsynsområden med tiden kräver mer eller mindre tillsyn. Förändringar i lagstiftning utvecklas sedan mer under respektive målområde.

Förändringar i lagstiftning

Flera förändringar i regelverken kommer att påverka tillsynen under de kommande åren. Det gäller inte minst EU:s förordning om marknads kontroll som kommer att få betydelse för kemiska produkter samt f-gaser, flera förändringar på avfallsområdet samt nya åtgärdsprogram för vatten. Vad dessa förändringar kommer att innebära redogörs för under respektive målområde.

Förändringar i verksamheter

Stadens folkmängd växer och med det behovet av offentlig och privat service. I konkurrensen om marken minskar industriverksamheterna i antal.

Ökad tillsyn förväntas för bostäder, skolor, förskolor, äldreomsorgslokaler samt olika former av service knutna till den växande folkmängden som t.ex. energianläggningar, fordonstvättar och avfallshantering. Tillsynsbehovet förväntas också växa för de markföroreningar som följer av äldre industriverksamhet samt de störningar som uppkommer av byggen i allt mer komplicerade lägen. Därtill väljer staden att inrätta fler skyddade områden till gagn för den biologiska mångfalden samt friluftslivet. Detta leder till en ökning av tillsynsbehovet.

Å andra sidan minskar antalet industriverksamheter som t.ex. tryckerier och verkstäder i och med att markanvändningen övergår till bostäder och tillhörande service. Detta leder till en minskning

av tillsynsbehovet i den delen. Ett exempel på detta är avvecklingen av oljehamnen på Loudden där ett helt tillsynsområde nu avvecklats.

Figur 2. Loudden har nu avvecklats som oljehamn och en omfattande efterbehandlingsverksamhet återstår för att sanera de oljeföroreningar som finns i området.

3. Tillståndet i miljön och Globala, nationella och lokala miljömål

För att tillsynen i större utsträckning ska kunna bidra till att nå miljömålen har arbetet med behovsutredningen i stor utsträckning fokuserat på vad som skulle behöva utvecklas för att göra detta möjligt. Nedan redovisas i stora drag per målområde vad som behöver utvecklas i tillsynen.

3.1 Energi och klimat

Relaterade miljömål

Stockholms miljöprogram 2020-2023

- Ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040
- En fossilfri organisation 2030

Nationella miljömål

Bland de nationella miljömålen bidrar området i första hand till målet Begränsad klimatpåverkan men genom energieffektivisering och hållbara transporter även till målen God bebyggd miljö och Frisk luft.

Globala mål – Agenda 2030

De globala miljömålen är integrerade och odelbara. Målområdet bidrar i första hand till mål 13 bekämpa klimatförändringar, 7 Hållbar energi för alla (förnybar energi och energieffektivitet), 12 Hållbar konsumtion och produktion (resurshushållning) och 11 Hållbara städer och samhällen (hållbara transporter och luftkvalitet).

Verksamhetens påverkan på målområdet

Klimatpåverkan inom målområde **Energi och klimat** sker framför allt genom förbränning av fossila bränslen för transporter, uppvärmning/kyla av byggnader och elproduktion men även genom direkta utsläpp av andra växthusgaser än koldioxid t.ex. metan, köldmedier och dikväveoxider. Med allt mer fossilfria uppvärmningssystem ger energieffektiviseringar mindre klimateffekt, men är ändå viktigt ur ett resurshushållningsperspektiv.

Lagstöd för tillsynen inom målområdet

För målområde Energi och klimat utgår behovsutredningen från de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken, framförallt 2 kap. 5 §:

5 § Alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd ska hushålla med råvaror och energi samt utnyttja möjligheterna att

- 1. minska mängden avfall,*
- 2. minska mängden skadliga ämnen i material och produkter,*
- 3. minska de negativa effekterna av avfall, och*
- 4. återvinna avfall.*

I första hand ska förnybara energikällor användas.

En rimlighetsavvägning enligt 2 kap. 7 § ska alltid göras när krav ställs genom tillsyn och detta gäller för all tillsyn som föreslås i denna PM.

Två prejudicerande domar i Mark- och miljööverdomstolen (MÖD) är av särskilt intresse för målområdet med hänvisning till tillsyn utifrån 2 kap. 5 § miljöbalken.

I den första domen (dom den 28 maj 2015, mål M 10340-10) anger MÖD att verksamhetsutövares arbete med energianvändning och energieffektivisering ska omfattas av tillsynen.

I den andra domen (dom den 20 januari 2012, mål M 9668-14) godtas att ett föreläggande om byte av värmekälla inte grundar sig på några lokala hälso- eller miljöproblem utan istället på ett allmänt behov av att minska på omfattningen av användandet av olja som uppvärmningsmetod. MÖD hänvisar här till förarbetena till miljöbalken där det särskilt anges att tillsynsmyndigheten inte bara kan agera vid direkt miljöpåverkande överträdelser, utan även när t.ex. hushållningsprincipen inte iakttas (prop. 1997/98:45 Del 2, sid 273).

Förändrad lagstiftning

Marknadskontroll

En ny EU-förordning om marknadskontroll, (EU) 2019/1020¹, börjar tillämpas sommaren 2021 och syftar till att göra reglerna på produktsäkerhetens område tydligare och mer enhetliga samt att förbättra och förenkla systemet för marknadskontroll av produkter.

När det gäller tillsynen över köldmedier bedöms EU-förordningen i dagsläget inte påverka den tillsyn som miljöförvaltningen bedriver. Dock bedöms EU-förordningen om marknadskontroll i

¹ EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EU) 2019/1020 av den 20 juni 2019 om marknadskontroll och överensstämmelse för produkter och om ändring av direktiv 2004/42/EG och förordningarna (EG) nr 765/2008 och (EU) nr 305/2011

kombination med befintliga f-gasförordningar kunna bidra till ytterligare säkrare och marknadsanpassade produkter avseende köldmedieutrustningar.

Utveckling av tillsynen

Nedan följer en sammanfattning av de tillsynsinsatser som föreslås för att öka möjligheterna att nå miljömålen om energi och klimat.

1. Energianvändning och oljeuppvärmning i byggnader och verksamheter där tillsyn bedrivs

Krav på genomförande av föreslagna åtgärder som redovisas i energideklarationer samt i energikartläggningar enligt lag (2014:266) om energikartläggning i stora företag bör undersökas. Skriftlig redovisning av egenkontroll av byggnadens energianvändning bör kunna begäras in som underlag för att bedöma vad som är rimliga åtgärder. Goda exempel på egenkontroll kan användas som underlag för krav på åtgärder för de som har bristande egenkontroll.

Redovisning av alternativ till uppvärmning med fossil olja bör kunna begäras in som underlag för rimlighetsavvägning för eventuella krav på fossilfria alternativ för:

- a) Byggnader uppvärmda med fossil olja (ej spetsvärme).
- b) Verksamheter med processer som värms med fossil olja.

2. Vägtransporter hos verksamheter där tillsyn bedrivs samt vid miljöprovningar och för arbetsmaskiner m.m.

Krav bör kunna ställas på utbyte av fossildrivna tjänstebilar till elfordon och fordon som drivs med förnybara drivmedel. Detta bör även påtalas vid miljöprovningar t.ex. som förslag till villkor. För byggarbetsplatser skulle samma krav på arbetsmaskiner kunna ställas.

3. Köldmedier

Utöka tillsynen för att identifiera nya och även större anläggningar, följa upp utrustning som läcker och ställa krav på åtgärder. Tillsyn över läckage bedöms ha stor miljönytta. Därtill en utökad rådgivning om alternativa tekniker/köldmedier i syfte att minska klimatpåverkan.

4. Metan

Begära in kartläggning av och åtgärdsförslag för att minska

metangasutsläpp i Stockholm Vatten och Avfalls verksamheter. Tillse att åtgärder genomförs.

5. **Utsläpp av medicinska gaser – lustgas och anestesigaser**
Begära in kartläggning av och åtgärdsförslag för att minska utsläpp av lustgas och anestesigaser från vårdgivare som inte har villkor för sina utsläpp.

3.2 Resurseffektivitet

Relaterade miljömål

Stockholms miljöprogram 2020-2023

1. Minskad resursanvändning och klokare konsumtion
2. Ökad recirkulation av materiella resurser
3. En ökad resurseffektivitet i samband med byggprocessen

Nationella miljömål

- Frisk luft
- Giftfri miljö
- Begränsad klimatpåverkan
- God bebyggd miljö

Globala mål – Agenda 2030

- Rent vatten och sanitet
- Hållbar energi för alla
- Hållbar industri, innovationer och infrastruktur
- Hållbara städer och samhällen
- Hållbar konsumtion och produktion
- Hav och marina resurser

Verksamhetens påverkan på målområdet

En cirkulär ekonomi behåller värdet på produkter, material och resurser så länge som möjligt, samtidigt som avfallsgenereringen minimeras. Genom hållbar konsumtion och produktion och åtgärder för avfallsförebyggande och mer cirkulära flöden kan både resursförbrukningen och klimatpåverkande utsläpp minska. Att ställa om till ett mer hållbart och resurseffektivt samhälle, en cirkulär ekonomi, är en stor utmaning, både globalt och lokalt. Området är mycket brett, alltifrån produktion/konsumtion av varor, fria från oönskade kemiska ämnen, varor som är mer eller mindre hållbart förpackade till byggnation med återvinningsbara material, återanvändning/återvinning av dessa vid rivning etc. I

stor omfattning bedöms därför åtgärder av förebyggande karaktär erfordras.

Ett flertal styrdokument för Stockholms stad hanterar målet om ett resurssmart Stockholm, bl.a.:

- Avfallsplan för Stockholm 2021-2024
- Klimathandlingsplan 2020-2023 – För ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040
- Program för avfallshantering i det offentliga rummet
- Handlingsplan för ett cirkulärt byggande – med fokus på minskat byggavfall, 2021-2024 (under framtagande)
- Handlingsplan för minskad plastanvändning (under framtagande)

Lagstöd för tillsynen inom målområdet

Regler som ger miljö- och hälsoskyddsnämnden möjlighet att genom tillsyn styra Stockholm mot ökad resurseffektivitet återfinns framförallt 15 kap. miljöbalken och i avfallsförordning (2020:614).

Avfallshierarkin återfinns nu i miljöbalken, både i 2 kap. 5 § och i 15 kap. 10 § miljöbalken.

2 kap. 5 § miljöbalken

Alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd ska hushålla med råvaror och energi samt utnyttja möjligheterna att

- 1. minska mängden avfall,*
- 2. minska mängden skadliga ämnen i material och produkter,*
- 3. minska de negativa effekterna av avfall, och*
- 4. återvinna avfall.*

I första hand ska förnybara energikällor användas.

15 kap. 10 § miljöbalken

Den behandling av avfallet som bäst skyddar människors hälsa och miljön som helhet ska anses som lämpligast, om behandlingen inte är orimlig.

Förändrad lagstiftning

EU:s avfallspaket

Europeiska unionens råd beslutade under 2018 om revideringar i avfallslagstiftningen, det så kallade avfallspaketet. Samtliga ändringar i avfallspaketet ska genomföras senast 2025. Flera av regeländringarna började gälla den 5 juli 2020 medan vissa bestämmelser, som separat insamling av biologiskt avfall och textilavfall, börjar tillämpas senare. Målen med de nya reglerna är

minskade avfallsmängder, ökad återanvändning av produkter, ökad materialåtervinning samt en förbättrad avfallshantering.

I Sverige införlivas ändringarna bland annat genom miljöbalken, avfallsförordningen, deponeringsförordningen och genom Naturvårdsverkets föreskrifter. Exempel på nya regler är:

- Den som producerar bygg- och rivningsavfall ska sortera ut avfallet i åtminstone sex fraktioner: trä, mineral (betong, klinker, keramik, sten), metall, glas, plast och gips. Fraktionerna ska förvaras skilt från annat avfall och även transporteras avskilt.
- Från år 2025 ska även textilier och farligt avfall från hushåll samlas in separat. Detsamma gäller för biologiskt nedbrytbart avfall, men från och med år 2024, såvida det inte återvinns genom kompostering i hemmet.
- Medlemsländerna ska säkerställa att avfall som samlats in separat för att förberedas för återanvändning och materialåtervinning inte direkt går till förbränning eller deponeras.

Bygg- och rivningsavfall

Genom den nya avfallsförordning (2020:614) som trädde i kraft den 1 augusti 2020 gäller nya krav på utsortering av bygg- och rivningsavfall i fraktionerna trä, mineral (t.ex. betong, tegel), metall, glas, plast och gips. Naturvårdsverket har meddelat föreskrifter med vissa generella undantag från kraven, men härutöver har tillsynsmyndigheten befogenhet att under vissa förutsättningar meddela undantag från kraven i det enskilda fallet. Det framstår som sannolikt att detta kommer medföra ökad inströmning av ärenden om ansökan om dispens från utsorteringskraven.

Producentansvar för förpackningar

Under hösten 2020 beslutade regeringen om ändringar i bestämmelserna för förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar. Övergångsbestämmelser gäller fram till slutet av 2022. Förändringarna innebär att tillsynen fortsatt kommer att bedrivas mot Förpacknings- och tidningsinsamlingen (FTI), som drifvar stadens återvinningsstationer, och att det dröjer ytterligare ett par år innan de nya reglerna om fastighetsnära insamling införs och därmed ett förändrat tillsynsbehov gentemot fastighetsägare. Det kommer innebära ändrat arbetssätt inklusive att nämnden blir prövningsmyndighet för dispensprövningar avseende fastighetsnära insamling.

Förändrade regler för lokal avfallshantering för matserveringar i Stockholm

Avseende hushållsavfall kommer det fr.o.m. 1 januari 2021 vara obligatoriskt (lokala regler) för verksamheter som serverar fler än 25 portioner per dag vara skyldiga att separera matavfall. Fr.o.m. 1 januari 2023 gäller det alla. Antal dispensansökningar kommer att drastiskt öka. Stockholm Vatten och Avfall bedömer det till ca 500 stycken per år.

Förslag om frival för kommunalt avfall från verksamheter

Miljödepartementet har nyligen remitterat SOU 2021:24 Äga avfall – en del av den cirkulära ekonomin. I utredningen föreslås vissa ändringar i avfallslagstiftningen som möjliggör att de verksamheter som har ett avfallsabonnemang hos kommunen från och med 1 januari 2022 får möjlighet till frival för transport och hantering av sitt kommunala avfall. Utredningen lägger också fram ett förslag till utökad möjlighet till dispens från det kommunala avfallsmonopolet för verksamheter.

Införande av frival kan innebära att en registreringsplikt införs som medför att fler registreringsärenden behöver hanteras på förvaltningen.

Utveckling av tillsynen

Nedan följer en sammanfattning av de utökade tillsynsinsatser som föreslås för att öka möjligheterna att nå miljömålen om resurseffektivitet.

1. Den tillsyn enligt miljöbalken som bedrivs redan i dag mot olika verksamheter kan formas mer gentemot resurseffektivitet. Detta gäller bl.a. producentansvar, matsvinn vid skolor, förskolor, äldreomsorg etc.
2. Förebyggande tillsyn av att stadens egna aktörer, bostadsbolag m.fl. följer framtagna riktlinjer i sitt byggande.
3. Utvecklat samarbete med stadsbyggnadskontoret i syfte att uppnå att resurseffektivitet hanteras tidigare i byggprocessen.
4. Tillsyn av transportörer är ett stort och viktigt tillsynsområde, som behöver utvecklas till följd av nya regler.
5. Nya krav på utökad sortering av byggavfall bedöms öka behovet av tillsyn, inklusive dispensgivning.
6. Införande av fastighetsnära insamling som även omfattar producentansvar kan komma att förändra systemet med återvinningsstationer och därmed upplägget för tillsynen.
7. För att nå målen om resurseffektivitet behöver tillsynen av de stora klädkedjorna öka. Miljö- och hälsoskyddsnämnden skulle kunna bedriva tillsyn av de stora klädkedjornas huvudkontor

som ligger i Stockholm med inriktning på att minska användningen av plastförpackningar eller förpackningsmaterial som inte går att materialåtervinna.

3.3 Stärkt biologisk mångfald

Relaterade miljömål

Stockholms miljöprogram 2020-2023

5. Ett Stockholm med biologisk mångfald i väl fungerande och sammanhängande ekosystem

Relevanta delmål:

- Upprätthållna funktioner och samband för biologisk mångfald i stadens blå och gröna infrastruktur
- Förbättrad vattenkvalitet i stadens sjöar, vattendrag och kustvatten

I stadens handlingsplan för biologisk mångfald är tillsynen identifierad som en av de processer som är viktiga att utveckla för att värna den biologiska mångfalden.

Strategi 2 i handlingsplanen för biologisk mångfald:

2. Uppmärksamma biologisk mångfald i stadens processer

Nationella miljömål

- Ett rikt djur- och växtliv
- Levande skogar
- Myllrande våtmarker
- Ett rikt odlingslandskap
- God bebyggd miljö
- Levande sjöar och vattendrag
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- Giftfri miljö
- Bara naturlig försurning

Globala mål – Agenda 2030

15. Ekosystem och biologisk mångfald

11. Hållbara städer och samhällen

14. Hav och marina resurser

Verksamheters påverkan på målområdet

Stockholms skyddade naturområden är en mycket viktig del av stadens blågröna infrastruktur. De utgör så kallade kärnområden i

vilka en mångfald arter kan leva hela sin livscykel. Stora sammanhängande områden är en grundförutsättning för stadens rika biologiska mångfald.

I staden finns hittills elva naturreservat och ett kulturreseptat. Det finns förslag om att avsätta fler områden som naturreservat, till exempel Kyrkhamn-Lövsta i Hässelby, Ålstensskogen i Bromma och Fagersjöskogen i Farsta samt en utvidgning av Årstaskogen – Årsta holmar naturreservat.

Delar i tre av reservaten är också utpekade som Natura 2000-områden enligt EU:s art- och habitatdirektiv. Det övergripande syftet med Natura 2000-områdena i Judarskogens och Kyrksjölotens naturreservat är att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för större vattensalamander. Inom Kyrksjölotens Natura 2000-område ingår också att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för sjöns kransalger. I Hansta naturreservat är ett område med särskilt värdefulla ek- och hassellundar utpekade som Natura 2000-område.

En dryg tredjedel (36 procent) av grön- och blåytorna i Stockholm är skyddade i form av natur- och kulturreseptat, nationalstadspark, strandskydd med mera. Flera områden med höga naturvärden, såsom de stora bestånden med gamla ädellövträd på södra och norra Djurgården, är idag skyddade.

Slitage och andra typer av störningar så som nedskräpning riskerar att påverka de värden som finns i de skyddade områdena. Det finns ett behov av att tillse att de föreskrifter som finns följs så att störningarna minimeras. Så kallade naturvårdsvakter skulle kunna ge en mer kontinuerlig närvaro i reservaten. Naturvårdsvakter bemyndigas av länsstyrelsen enligt 26 kap. 23 § miljöbalken. Naturvårdsvakter kan liknas vid ordningsvakter i reservaten, som kan bedriva tillsyn över efterlevnaden av föreskrifter för områden, naturföremål och djur- och växtarter som omfattas av förordnanden enligt 7 och 8 kap., 11 kap. 14 § eller 12 kap. En naturvårdsvakt får avvisa personer som uppehåller sig där de på grund av dessa föreskrifter inte har rätt att vistas. En naturvårdsvakt får ta i beslag jakt- och fångstredskap, fortskaffningsmedel och andra föremål som kan antas ha betydelse för utredning av brottet, om vaken ertappar någon på bar gärning, som bryter mot förbud eller föreskrifter.

Behovet av mark är stort för den växande staden och ny bebyggelse har minskat grönytan (totala ytan). Mångfalden av växt- och djurarter har minskat i Stockholms stad under framför allt senare hälften av 1900-talet. Det gäller särskilt grupperna kransalger, fiskar, mossor, lavar, svampar och insekter. Groddjur tillhör en

särskilt utsatt grupp, där flera arter gått tillbaka starkt i takt med urbaniseringen. Det är tydligt att många hotade växt- och djurarter, även i skyddad natur, behöver riktad skötsel för att finnas kvar. Flera stora och mindre infrastrukturprojekt för vägar och ledningar har genomförts och kommer att fortsätta genomföras inom stadens skyddade områden inom de närmsta åren. Särskild hänsyn behöver tas vid exploatering och vid återställning efter exploatering för att minimera risken att viktiga naturvärden på sikt förloras på grund av ytförlust eller barriäreffekter.

Lagstöd för tillsynen inom målområdet

Områdesskydd för bland annat natur- och kulturresevat, strand-skyddsområden, naturminnen, biotopskydd och Natura 2000-områden regleras i 7 kap. miljöbalken och Förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken. För nationalstadspark finns bestämmelser i 4 kap. 7 § miljöbalken. Miljö- och hälsoskydds-nämnden bedriver tillsyn på skyddade områden enligt 7 kap. miljöbalken och för närvarande finns följande typer av områdes-skydd inom staden:

- Naturreservat
- Kulturresevat
- Strandskyddsområden
- Natura 2000-områden
- Naturminnen

Om staden inför kommunala biotopskyddsområden kommer tillsyn att bedrivas även inom dessa områden.

Utveckling av tillsynen

Nedan följer en sammanfattning av de utökade tillsynsinsatser som föreslås för att öka möjligheterna att nå miljömålen om biologisk mångfald.

- Ökad kunskapsspridning och tillsynsrådgivning om strand-skydd till berörda verksamhetsutövare.
- Förebyggande tillsyn som riktar sig till allmänheten om innebörden av reservatsföreskrifterna. Tydligare kommunikation via flera kanaler om cykling, eldning och lösa hundar i reservaten (Samarbete med stadsdelsförvaltningarna och trafikkontoret).
- Samrådsmöte med den lokala polisen i polisiära frågor så som bosättningar, koppling av hundar, motorcykelkörning, terrängcykling, eldning och olaglig dumpning.
- Införa s.k. naturvårdsvakter i stadens natur- och kulturresevat i syfte att tillse att föreskrifter och förbud efterlevs.
- Samordnad tillsynsinsats för koloniområden och deras närområden i reservaten, för att minska negativ påverkan

på reservatens ekologiska värden (nedskräpning inkl. en del miljöfarligt avfall, invasiva arter, enskilda avlopp, annekteringar m.m.).

- Tillsynsinsatser i samband med att stadsdelsförvaltningar märker ut reservatsgränser i vissa befintliga reservat (Nackareservatet, Flaten, Sätterskogen). Tillsynen innefattar inspektion och hantering av annekteringar, trädfällningar m.m.

3.4 Nå god vattenkvalitet

Relaterade miljömål

Stockholms miljöprogram 2020-2023

Mål 5; Ett Stockholm med biologisk mångfald i väl fungerande och sammanhängande ekosystem

Relevanta delmål:

- Upprätthållna funktioner och samband för biologisk mångfald i stadens blå och gröna infrastruktur
- Förbättrad vattenkvalitet i stadens sjöar, vattendrag och kustvatten

Arbetet med att nå god vattenstatus genomförs främst enligt handlingsplan för god vattenstatus antagen av KF 2015 samt genom de lokala åtgärdsprogram som antas för samtliga vattenförekomster.

Nationella miljömål

Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Giftfri miljö, Bara naturlig försurning, Grundvatten av god kvalitet, God bebyggd miljö

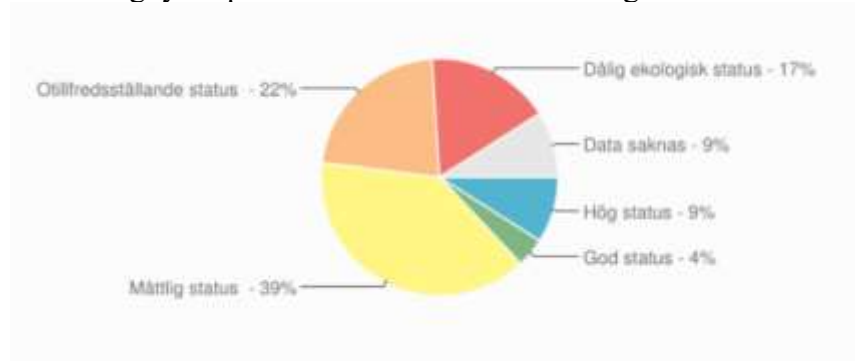
Globala mål – Agenda 2030

Mål 6; Rent vatten och sanitet, Mål 14; Hav och marina resurser, Mål 15; Ekosystem och biologisk mångfald.

Verksamheters påverkan på målområdet

Huvuddelen av stadens vattenförekomster följer inte i dagsläget de fastslagna miljökvalitetsnormerna utan är i behov av åtgärder. Våra vatten är påverkade av övergödning, förhöjda halter av miljögifter samt är föremål för kraftiga fysiska förändringar till följd av urban påverkan. Enligt vattenmyndigheternas samman-

ställning av läget är det enbart 13 procent av stadens 21 vattenförekomster som i dagsläget når god eller hög vattenstatus (se figur 1). Miljöförvaltningens egen miljöövervakning samt lokala bedömning tyder på att andelen kan vara ännu lägre.

Figur 1. Fördelningen av ekologisk status i stadens vattenförekomster. Taget ur VISS den 20 maj 2021.

Lagstöd för tillsynen inom målområdet

EU:s vattendirektiv (2000/60/EG) anger att Europas vatten ska nå god vattenstatus till senast år 2015, med möjlighet till tidsundantag till senast år 2027. Direktivet har införts i svensk rätt främst genom bestämmelser i 5 kap. miljöbalken om miljö kvalitetsnormer och vattenförvaltningsförordningen (2004:660).

För vatten som riskerar att inte uppnå god status behöver åtgärder vidtas för att miljö kvalitetsnormerna ska kunna följas. Alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd som påverkar en vattenförekomst måste förhålla sig till miljö kvalitetsnormerna för vatten. Ansvar för att normerna följs vilar på myndigheter och kommuner enligt 5 kap. 3 § miljöbalken. Detta sker bland annat genom att ställa de krav som behövs för att följa normerna vid tillsyn och tillståndsprövning.

Tillsynen anges i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram som ett av de främsta verktygen för att nå miljö kvalitetsnormerna för vatten. Se figur 2 för gällande åtgärd rörande miljö tillsyn. Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram är under utveckling och ett nytt program planeras beslutas i årsskiftet 2021/2022.

Kommunerna ska bedriva tillsyn enligt miljöbalken inom sina verksamhetsområden, avseende verksamheter som påverkar vattenförekomster, i sådan omfattning att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas. Åtgärden ska medföra att det för sådana verksamheter ställs krav på åtgärder som bidrar till att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas.

Åtgärden ska påbörjas omgående och genomföras löpande.

Figur 2. Kommunernas åtgärd 1 enligt vattenmyndigheternas åtgärdsprogram 2016-2021.

I motiveringstexterna till åtgärden framkommer följande:

Enligt vattenmyndighetens bedömningar påverkas en stor del av vattendistriktets yt- och grundvattenförekomster av verksamheter som bidrar till att god vattenstatus inte uppnås eller riskerar att försämrats. Det rör sig om till exempel avloppsreningsverk med tillhörande ledningsnät, enskilda avlopp, jordbruks- och hästhållningsverksamheter, industrier, hamnverksamheter, förorenade områden, brandövningsplatser, täktverksamheter, vägar och dagvattenutsläpp. Dessa verksamheter bidrar med utsläpp av prioriterade och särskilda förorenande ämnen, näringsämnen och syretärande ämnen så att miljökvalitetsnormerna för vatten riskerar att inte följas.

Tillsynen bör därför utvecklas till att vara mer baserad på miljöproblem och påverkanstryck utifrån miljökvalitetsnormer (MKN).

Förändrad lagstiftning

Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram

Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram är under utveckling. Även fortsättningsvis läggs stor tyngd i tillsynen i syfte att uppnå MKN. Det nya åtgärdsprogrammet inklusive normer planeras beslutas i årsskiftet 2021/2022. Programmet, som varit på remiss, är dock ifrågasatt av flera parter och kan komma att hänskjutas till regeringen för beslut. Om så sker kan beslutet fördröjas ett år.

Utveckling av tillsynen

Nedan följer en sammanfattning av de utökade tillsynsinsatser som föreslås för att öka möjligheterna att nå miljömålen om god vattenkvalitet.

Generellt sett behöver tillsynen utvecklas till att vara mer baserad på ett MKN-perspektiv. Detta kan exempelvis ske genom:

1. Förvaltningen bör utveckla tillsynen gentemot Stockholm vatten och avfall (SVOA) beträffande utsläpp av förorenat tillskottsvatten, dvs. dagvattenutsläpp, bräddavlopp samt felkopplingar genom ökade tillsynsinsatser gällande ledningsnätet
2. Utveckla tillsynen med avseende på dagvattenhantering vid miljöfarliga verksamheter och industriområden för att klargöra hur och om dagvatten hanteras inom respektive verksamhet.
3. Utveckla tillsynen av egenkontroll för hantering av länshållningsvatten som uppkommer inom byggprojekt.
4. Tillsynen på dagvattenhantering vid stora parkeringsytor bör utvecklas utifrån kraven i dagvattenstrategin med åtgärdsnivå och riktlinjer. Detta gäller främst större fastighetsbolag och Stockholm parkering. Inom ramen för detta bör tillsyn av dagvattenbrunnar inkluderas.
5. Tillsyn av båtbottnmålning av fartyg och utsläpp till vatten från dessa verksamheter bör utvecklas så att spridning av mikroplast samt användning av förbjuden färg förhindras.
6. Tillsyn av skrovrengöring av fartyg och utsläpp till vatten från dessa verksamheter bör utvecklas så att spridning av mikroplast samt föroreningar förhindras.
7. Utredda och utveckla tillsynen av enskilda avlopp inom koloniområden.
8. Utredda och utveckla tillsyn av avloppslösningar i hamn och på båtar.
9. Utveckla tillsynen av dagvattenrening så att även mikroplast omhändertas, i enlighet med Handlingsplan för minskad spridning av mikroplast åtgärd 3.3, 4.4, 6.1, 6.2, 9.3 och 9.4.
10. Utveckla tillsynen av efterlevnad av strandskyddsbestämmelserna så att miljö kvalitetsnormerna kan följas. Detta behöver samordnas med motsvarande åtgärd under kapitel 4.3.

3.5 Frisk luft och god ljudmiljö

Relaterade miljömål

Stockholms miljöprogram 2020-2023

- Ett Stockholm med frisk luft och god ljudmiljö
 - Minskad exponering av kvävedioxid och partiklar för stadens medborgare
 - Minskad omgivningsbuller

Nationella miljömål

- Frisk luft
- God bebyggd miljö

Globala mål – Agenda 2030

- 3 Hälsa och välbefinnande
- 11 Hållbara städer och samhällen

Verksamhetens påverkan på målområdet

De nationella miljömålen för frisk luft nås inte för kvävedioxid och partiklar i Stockholm. Miljökvalitetsnormen för kvävedioxid klarades inte 2019 men väl 2020. År 2020 påverkades dock halterna av åtgärder mot pandemin. Stadens mål är att luftföroreningar och buller ska minska, vilket är relativa mål vars uppfyllelse bara kan mätas genom att jämföra tillståndet över tid.

Luftkvalitet

Källan till luftföroreningarna är framför allt vägtrafiken. Halterna av partiklar (PM10) och kvävedioxid (NO2) är de mest kritiska i Stockholmsregionen i förhållande till miljökvalitetsnormerna och det handlar då främst om utsläpp från biltrafik i gatumiljöer i Stockholms innerstad. För att klara miljökvalitetsnormen för kvävedioxid och på sikt även miljömålen i hela staden måste utsläppen från vägtrafiken minska ytterligare. Även halterna av partiklar (PM10) måste minska för att det nationella miljömålet ska nås. För att säkerställa fortsatt uppfyllande av miljökvalitetsnormen vad gäller partiklar (PM10) beror utvecklingen främst på hur användningen av dubbdäck förändras och omfattningen av stadens åtgärder såsom dammbindning och städning av gator.

Ljudmiljö

Buller är ett omfattande problemområde som berör många stockholmare och vars skadliga effekter på människors hälsa ska begränsas i enlighet med miljökvalitetsnormen för omgivningsbuller. De dominerande bullerkällorna i Stockholm är omgivningsbuller från de olika trafikslagen väg-, spår- och flygtrafik. I Stockholm beräknas omkring 200 000 boende vara utsatta för trafikbuller som överskrider 55 dBA utomhus vid någon av bostadens fasader, vilket motsvarar drygt 20 procent av stockholmarna (källa: Åtgärdsprogram mot buller 2019-2023).

Lagstöd för tillsynen inom målområdet

Lagstiftning

- 2 kap. 2-3 och 7 §§ MB: VU ska ha kunskap om verksamhetens omgivningspåverkan och vidta skyddsåtgärder,

begränsningar och försiktighetsmått som behövs för att motverka olägenhet. Kravet gäller i den utsträckning det inte är orimligt. Om miljökvalitetsnormer påverkas kan i vissa fall högre krav vara aktuellt.

- Luftkvalitetsförordningen (2010:477) reglerar miljökvalitetsnormer (MKN) för utomhusluft.
- Förordning (2004:675) om omgivningsbuller reglerar genomförande av bullerdirektivet (2002/49/EG).

Åtgärdsprogram

Åtgärdsprogram mot buller Stockholms stad 2019-2023, enligt förordningen (SFS 2004:675) om omgivningsbuller, samt *Åtgärdsprogram för kvävedioxid och partiklar i Stockholms län (Rapport 2012:34)* hanterar målet om ett Stockholm med frisk luft och god ljudmiljö. Ett nytt åtgärdsprogram för kvävedioxid och partiklar är under framtagande och ska vara klart 2022.

Utveckling av tillsynen

Nedan följer en sammanfattning av de utökade tillsynsinsatser som föreslås för att öka möjligheterna att nå miljömålen om Frisk luft och god ljudmiljö.

Punkterna nedan redovisas i prioriteringsordning efter uppskattad miljönytta, vilket dock är mycket svårt att uppskatta.

1. Tillsyn av miljöpåverkan av verksamheters transporter, bl.a. vad gäller luftkvalitet och buller (se också 4.1). Ställ krav på bl.a. resepolicy, utbyte av fossildrivna fordon till fordon med mindre påverkan på luft och buller, t.ex. elfordon, el-lastcyklar eller cyklar. Krav på dubbria vinterdäck där det är möjligt.
2. Övergripande utredning av klagomål på spår- och vägtrafikbuller i nybyggda bostäder. Vi behöver sammanställa den klagomålshantering vi har haft gällande detta och analysera orsaker till att bullerstörningar uppstått, samt analysera om det finns något mönster.
3. Tillse att trafikbullerskyddsåtgärder för återstående fastigheter inom allmännyttan vidtas. Trafikkontoret har som verksamhetsutövare vad gäller trafikbuller erbjudit alla fastighetsägare med utsatta fastigheter bidrag för bullerskyddsåtgärder. Allmännyttan har inte utnyttjat detta i så hög grad.
4. Tillse att trafikkontoret och Trafikverket redovisar en åtgärdsplan för att klara de nationella miljömålen för frisk luft vid prioriterade platser, som t.ex. skolor och förskolor.

3.6 Giftfri miljö

Relaterade miljömål

Stockholms miljöprogram 2020-2023

- Ett giftfritt Stockholm
 - Minskade nivåer av skadliga ämnen i varor och kemiska produkter

Nationella miljömål

- Giftfri miljö

Globala mål – Agenda 2030

År 2016 gjorde Kemikalieinspektionen en kartläggning där de identifierade tydliga och direkta kopplingar mellan miljökvalitetsmålet Giftfri miljö och åtta av de sjutton hållbarhetsmålen i Agenda 2030: (Delmål inom parentes)

- Mål 2. Ingen hunger (säker mat, hållbart jordbruk)
- Mål 3. God hälsa och välbefinnande (minskade döds- och sjukdomsfall p.g.a. skadliga kemikalier)
- Mål 6. Rent vatten och sanitet för alla (säkert dricksvatten, minimera utsläpp av farliga kemikalier)
- Mål 8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt (säker arbetsmiljö)
- Mål 11. Hållbara städer och samhällen (minska städernas negativa miljöpåverkan)
- Mål 12. Hållbar konsumtion och produktion (säker kemikaliehantering, hållbar konsumtion och produktion, förebygga avfall)
- Mål 14. Hav och marina resurser (förebygga och minska föroreningar)
- Mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald (skydda ekosystem och biologisk mångfald)

Verksamhetens påverkan på målområdet

Kemikalier spelar en viktig roll i dagens samhälle. Världsproduktionen av kemikalier ökade mellan 1930-talet och 2010 från en miljon ton per år till över 600 miljoner ton per år, och fortsätter öka med cirka tre procent varje år så att den nu börjar närma sig en miljard ton per år. Vi använder kemiska produkter i många sammanhang, till exempel i läkemedel, kosmetika, tvätt- och rengöringsmedel, bekämpningsmedel och målarfärger. Kemiska ämnen ingår också i varor, såsom kläder, möbler, datorer och byggmaterial. Företagens rapportering till EU:s kemikaliemyndighet visar att cirka 30 000 kemiska ämnen används i mängder över ett ton per år. Samtidigt som kemikalierna har bidragit till vårt välstånd har de också i flera fall vållat hälso- och miljömässiga

problem. Det är viktigt att vi inte belastar vår omgivning med ämnen som skapats eller utvunnits av samhället i sådana nivåer som kan hota vår hälsa eller miljö.

Lagstöd för tillsynen inom målområdet

I 10 kap. miljöbalken regleras ansvar för förorenad mark. I första hand är det den som gett upphov till föroreningen som ansvarar, men en fastighetsförvärvare kan under vissa omständigheter ha ett subsidiärt ansvar. Ansvaret för en förorening gäller i den utsträckning det kan anses skäligt enligt 10 kap. 4 § miljöbalken. Ansvaret för en förorening kan omfatta t.ex. utredning av föroreningssituationen och sanering. Om det inte finns någon som kan hållas ansvarig enligt bestämmelserna i 10 kap. får i sista hand det allmänna bära kostnaderna för eventuella åtgärder.

I 14 kap. miljöbalken och förordning (2008:245) om kemiska produkter finns regler om kemiska produkter och biotekniska organismer. Bestämmelserna kompletterar EU-förordningar och genomför EU-direktiv inom kapitlets tillämpningsområde. Därutöver regleras frågor som inte omfattas av EU-förordningarna och EU-direktiven, bl.a. i fråga om produktregister. Kemiska produkter regleras dock i stor utsträckning i direkt bindande EU-förordningar. Förutom de övergripande förordningarna REACH² och CLP³ finns ett stort antal förordningar som reglerar olika typer av kemiska varor och produkter och som i sin tur kompletteras av nationella bestämmelser. En översyn av CLP- och REACH-förordningarna är inledd och kan komma att påverka lagstödet för tillsynen inom målområdet på längre sikt.

Från 1 oktober 2021 gäller nya regler för privatpersoners användning av bekämpningsmedel. Privatpersoner får idag använda vissa medel som innehåller ämnen som inte bedöms ha låg risk. Det gäller dels ogräsmedel som innehåller ämnet glyfosat, dels några insektsmedel i form av krukväxtpinnar och sprayer. För att ytterligare minska riskerna kommer dessa medel inte längre att vara

² Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach), inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet, ändring av direktiv 1999/45/EG och upphävande av rådets förordning (EEG) nr 793/93 och kommissionens förordning (EG) nr 1488/94 samt rådets direktiv 76/769/EEG och kommissionens direktiv 91/155/EEG, 93/67/EEG, 93/105/EG och 2000/21/EG

³ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar, ändring och upphävande av direktiven 67/548/EEG och 1999/45/EG samt ändring av förordning (EG) nr 1907/2006

tillåtna att använda i trädgårdar och runt bostadshus, på kolonilotter eller på krukväxter hemma. De kommer också att bli förbjudna på vissa allmänna platser som skolgårdar, lekplatser och i parker.

Tillsynen över kemiska produkter är delad mellan Kemikalieinspektionen respektive Läkemedelsverket (i fråga om kosmetika) och kommunerna, där de statliga myndigheterna som regel utövar tillsyn över primärleverantörer, medan kommunerna utövar tillsyn över senare led i distributionskedjan.

EU:s kemikaliestrategi

Den 14 oktober 2020 publicerade EU-kommissionen sin ”Kemikaliestrategi för hållbarhet – mot en giftfri miljö”.

Strategin innehåller flera punkter där behovet av en förändrad lagstiftning pekas ut. Ett avsnitt heter *“A zero tolerance approach to non-compliance”* och innehåller åtgärder som syftar till att öka regelefterlevnaden genom ökad kontroll såväl vid den yttre gränsen som inom den inre marknaden. Hur strategin kommer att påverka den lokala tillsynen är svårt att förutse. De flesta ändringar i regleringar ligger sannolikt ganska långt fram i tiden. Ett ökat fokus på kemikalietillsyn både nationellt och internationellt är dock troligt, kanske redan på kort sikt.

Miljö kvalitetsnormer för vatten och miljö tillsynen

Tillsynen anges i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram som ett av de främsta verktygen för att nå miljö kvalitetsnormerna. För miljögifter handlar det främst om tillsyn enligt miljöbalken på miljöfarliga verksamheter, båtklubbar och förorenade områden, områden som beskrivs i det kommande. För förorenade områden finns ett stort behov av att utveckla tillsynen så att den går från att vara händelsestyrd till att vara egeninitierad och styras av ett avrinningsområdesperspektiv.

Förändrad lagstiftning

Marknadskontroll

En ny EU-förordning om marknadskontroll, (EU) 2019/1020⁴, börjar tillämpas sommaren 2021 och syftar till att göra reglerna på produktsäkerhetens område tydligare och mer enhetliga samt att

⁴ EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EU) 2019/1020 av den 20 juni 2019 om marknadskontroll och överensstämmelse för produkter och om ändring av direktiv 2004/42/EG och förordningarna (EG) nr 765/2008 och (EU) nr 305/2011

förbättra och förenkla systemet för marknadskontroll av produkter. De nya EU-bestämmelserna kommer påverka förutsättningarna för de delar av tillsynen som innefattar marknadskontroll, främst kosmetikatillsynen och tillsyn av f-gaser (EUs förordning om flourerade växthusgaser) i mobila anläggningar, bland annat genom att förutsättningarna för finansiering av tillsynen ändras. Riksdagen har nyligen beslutat om vissa kompletterande nationella regler för att de marknadskontrollmyndigheter som har befogenheter som följer av hänvisningar till förordningen (EG) nr 765/2008 om krav för ackreditering och marknadskontroll i samband med saluföring av produkter. Nämndens tillsyn berörs inte av dessa ändringar. Kompletterande lagstiftning om ytterligare befogenheter som ska gälla för samtliga marknadskontrollmyndigheter och övriga kompletteringar av EU:s marknadskontrollförordning bereds vidare inom Regeringskansliet.

Konsekvenserna av denna förändrade lagstiftning går ännu inte att värdera för tillsynen av kosmetiska produkter.

Utveckling av tillsynen

Nedan följer en sammanfattning av de utökade tillsynsinsatser som föreslås för att öka möjligheterna att nå miljömålet om Giftfri miljö.

1. Utgångspunkten för tillsynen på förorenade områden behöver utvecklas till att även fokusera på områden som bidrar till att intilliggande vattenförekomster inte klarar gällande miljö kvalitetsnormer.
2. Kemikalieplanen och handlingsplanen för minskad spridning av mikroplast listar prioriterade tillsynsåtgärder som förvaltningen ska vidta för att uppnå målet. Se punktlistor nedan. Utförligare beskrivningar av respektive åtgärd finns i de båda handlingsplanerna.
3. I stor utsträckning handlar utvecklingsbehovet som beskrivs i kemikalieplanen och handlingsplanen för minskad spridning av mikroplast om att lyfta in nya frågor i befintlig tillsyn samt att öka kvantiteten. I fråga om materialval och nedskräpning inom byggprojekt är det dock delvis en fråga om att rikta tillsynen mot nya verksamheter. Hur det kan och ska utföras behöver belysas i en särskild utredning.

Kemikalieplanen innehåller följande relevanta punkter:

3.5 Införa materialval som en punkt i miljö tillsynen på bygg- och anläggningsprojekt.

6.3 Utveckla varutillsynen.

- 6.4 Utveckla kemikalietillsynen hos miljöfarliga verksamheter.
- 6.5 Uppmärksamma kemikalier som bör fasas ut i tillsynen av kemiska produkter i detaljhandeln.
- 6.6 I tillsynen av förskolor, öppna förskolor och skolor kartlägga och informera om källor som kan medföra en oönskad kemikaliepåverkan samt ge råd om vilka material och produkter som kan väljas för att minska riskerna.
- 6.7 Fokusera tillsynen över kosmetiska produkter på produkter som används i stora volymer.
- 6.8 Informera om källor som kan medföra en oönskad kemikaliepåverkan i tillsynen av båtklubbar.

Tillsynsmyndigheten kan påverka aktörers användning av kemiska växtskyddsmedel genom bland annat tillsyn i den mån det anses rimligt i det enskilda fallet. Detta bör göras gentemot bland annat koloniområden och samordnas med andra frågor som rör dessa i andra avsnitt. Mer information om behoven finns beskrivna i kemikalieplanen.

HP för minskad spridning av mikroplast

Åtgärder som är av utredande karaktär snarare än direkt tillsyn står i kursiv text.

3.3 Utredda miljöförvaltningens roll för att åtgärda nedskräpning på byggarbetsplatser.

4.4 Inkludera kontroll av spridning av mikroplast i tillsynen (Konstgräsplaner, fallskyddsytor samt övriga sport- och lekytor)

7.1 Inkludera mikroplastfrågan i tillsynen på båtklubbar och marinor.

7.5 Följa upp miljöarbetet inom de kommersiella varven för att säkerställa att installerade reningssystem fungerar.

8.1 Tillämpa lärdomar från tillsyn och följ nationellt arbete för ökad kunskap om mikroplast i kemiska och kosmetiska produkter.

9.1 Uppmärksamma frågan om hantering av plast och polymerer och eventuell risk för spridning av dessa i tillsynen av verksamheter.

9.2 Utredda om de polymerer som används i vissa verksamheter ska betraktas som mikroplast och hur spridningen i så fall kan minskas.

9.4 Genomföra en riktad informationsinsats till verksamheter som utför taktvätt, däckvätt och blästring med plastgranulat.

En betydande källa till mikroplaster är vägtrafiken, och dessa sprids med dagvattnet. Åtgärder som är relaterade till hantering av dagvatten behandlas i avsnitt 4.4 (God vattenkvalitet).

3.7 God inomhusmiljö

Relaterade miljömål

Nationella miljömål

- Målet ”god bebyggd miljö” i Sveriges miljömål
- Målområde 5 ”boende och närmiljö” i Nationellt mål för folkhälsopolitiken

Miljöprogrammet saknar mål för inomhusmiljö.

Verksamheters påverkan på målområdet

God bebyggd miljö: Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Boende och närmiljö: Boende och närmiljö är en viktig komponent för en god och jämlik hälsa. Bostaden är en viktig plats för återhämtning, vila och rekreation. En sund, trygg och trivsamt boendemiljö är också ett grundläggande mänskligt behov och den som inte har rimligt goda boendeförhållanden har svårt att klara övriga delar av livet, såsom t.ex. utbildning och arbete, som i sin tur har stor betydelse för hälsan. Att känna sig trygg i sitt boende har också stor betydelse för viljan och lusten att vistas utomhus i närområdet. Låg socioekonomisk position samvarierar med hög exponering för olika riskfaktorer i boende och närmiljön, och genom detta ökar risken för ohälsa, sjukdom och en ojämlik hälsa.

Målområdets inriktning: Att ha tillgång till en god bostad i ett område som ger samhällseliga förutsättningar för social gemenskap bidrar till trygghet, tillit och en god och jämlik hälsa. Åtgärder för en mer jämlik hälsa bör riktas mot att bryta boendesegregation men också på hållbart byggande som motverkar exponering för skadliga miljöfaktorer.

De i särklass vanligaste klagomålen är bullerrelaterade följt av klagomål på temperatur, lukt, fukt och ventilation. Klagomål från störning av buller har sedan 2013 successivt ökat och utgör idag ca 50 procent av klagomålen på osund inomhusmiljö.

Lagstöd för tillsynen inom målområdet

Tillsynen på störningar i inomhusmiljön bedrivs med stöd av miljöbalken samt de förordningar och föreskrifter som har meddelats med stöd av balken. Vid tillsynen av bostäder i fastigheter är nedanstående regler av särskild relevans.

Enligt 33 § förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd ska en bostad, i syfte att hindra uppkomst av olägenhet för människors hälsa, särskilt;

1. ge betryggande skydd mot värme, kyla, drag, fukt, buller, radon, luftföroreningar och andra liknande störningar,
2. ha tillfredsställande luftväxling genom anordning för ventilation eller på annat sätt,
3. medge tillräckligt dagsljus,
4. hållas tillfredsställande uppvärmd,
5. ge möjlighet att upprätthålla en god personlig hygien,
6. ha tillgång till vatten i erforderlig mängd och av godtagbar beskaffenhet till dryck, matlagning, personlig hygien och andra hushållsgöromål.

Enligt 45 § 1 punkten samma förordning ska kommunen ägna särskild uppmärksamhet åt byggnader som innehåller en eller flera bostäder och tillhörande utrymmen.

En förutsättning för att miljöförvaltningen ska kunna ställa krav är att en störning bedöms utgöra en olägenhet för människors hälsa, vilket följer av 2 kap. 2 och 3 §§ miljöbalken.

I 9 kap. 3 § miljöbalken anges att med olägenhet för människors hälsa avses störning som enligt medicinsk eller hygienisk bedömning kan påverka hälsan menligt och som inte är ringa eller helt tillfällig.

Vid bedömningen av om en störning utgör en olägenhet för människors hälsa tillämpar miljöförvaltningen allmänna råd från Folkhälsomyndigheten och Naturvårdsverket. Om det saknas ett allmänt råd för ett störningsområde tillämpas istället aktuell forskning, domstolspraxis, eller som exempelvis vid luktstörning, inspektörernas egen bedömning.

Förändrad lagstiftning

Hygienverksamheter

En ny lag (2021:363) om estetiska kirurgiska ingrepp och estetiska injektionsbehandlingar träder i kraft den 1 juli 2021. Detta innebär att tillsynsansvaret för bland annat injektion av fillers, som miljöförvaltningen hittills har haft tillsynsansvar för, går över till Inspektionen för vård- och omsorg (IVO).

Det har även gjorts en översyn av 38 och 45 §§ förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (FMH). Förändringarna träder i kraft den 1 juli 2021. Förändringen i 38 § FMH innebär att anmälningsplikten inte längre bara kommer att gälla för stickade eller skärande hygienverksamheter där det finns risk för blodsmitta utan även stickande eller skärande hygienverksamheter där det finns risk för *annan smitta*. Denna förändring innebär att fler typer av hygienverksamheter blir anmälningspliktiga. De befintliga verksamheter som i och med denna ändring blir anmälningspliktiga kommer att ha fram till den 1 september 2021 på sig att anmäla verksamheten till miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Initialt kommer antalet anmälningar till följd av förändringarna i 38 § FMH att öka. Troligen återgår det totala antalet inkomna anmälningar till förvaltningen till dagens nivå ganska snabbt, eftersom det antal verksamheter som framöver istället ska anmäla sig till IVO (fillers) och de verksamheter som tillkommer i och med förändringen i 38 § FMH bedöms vara ungefär detsamma.

I 45 § FMH har man förtydligat att kommunen har tillsynsansvar för lokaler ”där allmänheten yrkesmässigt erbjuds hygienisk behandling och där verksamheten inte endast omfattas av lagen (2021:363) om estetiska kirurgiska ingrepp och estetiska injektionsbehandlingar”. Förvaltningens bedömning är att detta

inte kommer att påverka vår tillsyn eftersom vi redan inspekterar dessa lokaler.

Utveckling av tillsynen

1. Särskilt fokus i klagomålshantering på att rikta utbildnings- och informationsinsatser för verksamhetsutövare inom restaurang och evenemang främst med inriktning mot musikkbuller.
2. Inom riktad bostadstillsyn bör fokus vara att utöka tillsynstiden så att fler objekt granskas i syfte att uppnå en god och sund inomhusmiljö.
3. Tillsyn skola förskola
Särskilt fokus bör läggas på de delar av egenkontrollen som syftar till att undanröja olägenheter som kan kopplas till fastigheten och dess funktion som exempelvis fukt, bristfällig ventilation och buller samt information om oönskade kemikalier.
4. Inom bassängbadstillsynen behövs en fördjupad systemtillsyn med fokus på ventilation och kemikalieanvändning.

I 45 § förordningen (1998:899) framgår att tillsynsmyndigheten ska ägna särskild uppmärksamhet åt vissa byggnader, lokaler och anläggningar. Vissa av dessa tillsynas mer oregelbundet än andra. Det gäller bland annat idrottslokaler, migrationsboende, samlingslokaler, tillfälliga boenden, öppna förskolor och dagbarnvårdare. Tillsyn av dessa verksamheter bedrivs istället som punktinsatser med varierade tidsperioder.

3.8 Säker strålmiljö

Relaterade miljömål

Nationella miljömål

Bland de nationella miljömålen bidrar området i första hand till målet **Säker strålmiljö** men även till målet **God bebyggd miljö**.

Globala mål – Agenda 2030

De globala miljömålen är integrerade och odelbara. Målområdet bidrar i första hand till mål **3 God hälsa och välbefinnande**.

Verksamheters påverkan på målområdet

Undersökningar visar ett tydligt samband mellan ökad radonhalt i inomhus och ökad risk för lungcancer. Genom att sänka radonhalterna i inomhusluften kan riskerna minskas. Miljöförvaltningens mål med den befintliga tillsynen är att radonhalterna i befintlig bebyggelse ska understiga referensnivån 200 Bq/m³ luft.

Till och med år 2020 så har 82 procent av Stockholms ca 10 800 flerbostadsfastigheter (med totalt 17 087 byggnader) kontrollerats avseende radon och har radonvärden under referensnivån 200 Bq/m³ luft. För Stockholms förskolor och skolor gäller att 91 procent av de 1 390 skolorna och förskolorna är kontrollerade avseende radon och har radonvärden under 200 Bq/m³ luft. Målet är att kontrollera samtliga av Stockholms flerbostadsfastigheter, skolor och förskolor avseende radon.

Lagstöd för tillsynen inom målområdet

Tillsynen bedrivs främst med stöd av strålskyddslagen samt de förordningar och föreskrifter som har meddelats med stöd av denna.

Enligt 3 kap. 5 § strålskyddslagen (2018:396) ska den som bedriver en verksamhet eller är ansvarig för en åtgärd som kan innebära att en människa exponeras för joniserande strålning optimera strålskyddet genom att så långt som det är möjligt och rimligt med hänsyn till befintlig teknisk kunskap samt ekonomiska och samhällsliga faktorer begränsa sannolikheten för exponering, antalet personer som exponeras, och storleken på den individuella stråldosen.

I fråga om bostäder och lokaler som allmänheten har tillträde till ska fastighetsägaren enligt 3 kap. 6 § strålskyddslagen optimera strålskyddet genom att vidta åtgärder så att radonhalten hålls så låg som det är möjligt och rimligt.

Av 3 kap. 6 § strålskyddsförordningen (2018:506) följer att referensnivån för radon är 200 becquerel per kubikmeter luft inomhus i bostäder, lokaler som allmänheten har tillträde till och på arbetsplatser, uttryckt som årlig genomsnittlig aktivitetskoncentration.

Kosmetiska solarier regleras i strålskyddslagen, strålskyddsförordningen och i Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter om kosmetiska solarier och artificiella solningsanläggningar (SSMFS 2012:5).

Utveckling av tillsynen

1. Följa upp att fastighetsägarna (flerbostadshus, förskolor, skolor) mäter om sina fastigheter vart 10 år avseende radon.
2. Nytt arbetsområde: riktad tillsyn på äldreboenden och gruppboenden för att kontrollera att radonmätningar utförs.
3. Undersöka möjligheten att kunna genomföra kontrollköp för att kontrollera efterlevnaden av 18-årsgränsen på solarier. Detta skulle kunna ge en mer konkret bild av om verksamheternas system för ålderskontroll är tillräckligt robusta.

SLUT